

УДК 130.2:712.253

Аспір. А.В. Шлапак – УкрДЛТУ

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ "ОЛЕКСАНДРІЯ" НАН УКРАЇНИ

Проаналізовано структуру надходжень коштів дендрологічного парку "Олександрія" в розрізі бюджетного фінансування та спецкоштів. Запропоновано перспективні шляхи збільшення надходжень від власної діяльності.

Doctorate A.V. Shlapak – USUFWT

The ways of improvement of the financial state of dendrological park "Olexandriya" NAS Ukraine

The structure of financial receipt of the dendrological park "Olexandriya" in the aspect of budget finance and specialists' supply is analyzed. The perspective ways of park' income increase from the own activity are given.

У сучасних умовах переходу до ринкових умов господарювання економіка України не у змозі за рахунок державних коштів забезпечувати галузі народного господарства. Так, за останні десятиріччя фінансування об'єктів природно-заповідного фонду проводилося у сумах, що значно менші від мінімально необхідних. За таких умов, без відповідного догляду, більшість об'єктів зазнали відчутної деградації як власне ландшафтів місцевості, так і композицій паркових ансамблів. Саме тому дедалі гостріше перед кожним об'єктом природно-заповідного фонду постає питання збереження та утримання в належному стані (а часом і відновлення вже втрачених) куточків природних багатств. Розв'язок цієї проблеми єдиний – перейти на самофінансування (хоча б часткове) за рахунок ведення власної господарської, наукової та інших видів діяльності.

Мета роботи полягає у проведенні аналізу структури грошових надходжень дендропарку "Олександрія" задля винайдення додаткових перспективних джерел отримання власних коштів (самофінансування).

У роботі застосовано статистичні та математичні методи.

Дендрологічний парк "Олександрія", розташований на околиці старовинного міста Біла Церква, що на Київщині, є шедевром Європейського садово-паркового мистецтва кінця XVIII – початку XIX століть. Це своєрідна галерея живих картин, створених майстрами ландшафтної архітектури минулого. У будь-яку пору року парк привертає увагу відвідувачів гармонійно поєднаними зеленими насадженнями, композиціями з дерев та кущів, просторими полянами, тінистими алеями, старовинною архітектурою, каскадами ставків, водоспадами і фонтанами.

Будівництво парку розпочалося – у 1797 р., за іншими даними – у 1793 і навіть у 1788 р. Засновницею парку була Олександра Василівна Браницька, від імені якої парк отримав свою назву. У 1784 р. Олександрі Василівні чоловік (Францішек Ксаверій Браницький) подарував Білоцерківський маєток, на території якого вона сама визначила місце для створення палацово-паркового ансамблю. Протягом усього життя вона вела господарство і зуміла примножити багатства родини.

У розробці проекту парку, а також його подальшому будівництві брали участь такі відомі на той час в Європі архітектори паркобудівники, як Мюффо, Ботані, Станге, Вітт, Бартецький, Енс, Рінгер-Чех та ін.

Як свідчать літературні та іконографічні джерела, більшість архітектурних споруд та каскадів ставків було створено у кін. XVIII – першій пол. XIX ст. До серед. XIX ст. "Олександрія" перетворилася в один з прекрасних пейзажних парків України, якому були притаманні елементи романтизму і сентименталізму. Тривалий час площа "Олександрії" становила 201,5 га, але у 1998 р. його межі змінили, збільшивши площу парку до 297 га. Тепер – це найбільший дендропарк України.

За більш ніж 200-літню історію існування дендропарку "Олександрія" тут зібрано великий генофонд деревної рослинності з різних флористичних областей земної кулі. На сьогодні колекція нараховує близько 840 таксонів. Основу, і це цілком природно, складають аборигенні види: дуб звичайний, клени гостролистий, польовий, явір татарський, ясен звичайний, липа серцелиста та інші. Серед інтродукованих рослин найширше представлені такі роди: кипарисовик – 4 види та форми, сосна – 6 видів, ялина – 11, глід – 34, таволга – 21, тополя – 18, кизильник – 12, жимолость – 9, береза – 6 видів та ін.

Особливу цінність, зокрема для науки, мають вікові майже 200-річні екземпляри таких рослин, як сосна Веймутова (діаметр стовбура найбільшого дерева ($D_{\max}=126$ см) та чорна ($D_{\max}=90$ см), тюльпанне дерево ($D_{\max}=142$ см), модрина європейська ($D_{\max}=114$ см), сибірська та польська, гледичія звичайна ($D_{\max}=100$ см), бук лісовий, каштан кінський звичайний, ялівець віргінський та інші. Найбільше у діаметрі дерево парку – тополя чорна ($D_{\max}=208$ см). Особливо привабливою складовою частиною парку "Олександрія" є її квітникове оформлення, яке складалось не тільки з елементів насичення ландшафтних композицій місцевими чи інтродукованими видами, але й із створення регулярних квітників чи колоритних груп на партерах і безпосередньо перед маєтком та господарськими будівлями.

Дендрологічний парк "Олександрія" НАН України своє функціонування здійснює за рахунок двох основних джерел фінансування: бюджетних асигнувань та спеціальних коштів (табл. 1 і 2). Розглядаючи фінансування парку у 2001-02 рр. за рахунок бюджетних асигнувань, привертає увагу чітка відповідність сум надходження та використання по всіх кодах функціональної класифікації видатків бюджету, тобто здійснення фактичних витрат проводилося строго в межах бюджетного фінансування.

Взагалі за допомогою бюджетного фінансування парк здійснює прикладні розробки своєї установи та фундаментальні дослідження у сфері розвитку галузі. Причому фінансування останніх проводиться в межах виділених тем наукових досліджень.

У 2002 році бюджетне фінансування дендропарку становило 410,1 тис. грн., що на 49,2 тис. грн. або 13,6 % більше від фінансування у попередньому 2001 році. Підвищення фінансування відбулося завдяки збільшенню виділених коштів на фундаментальні дослідження у сфері розвитку галузі на 61,7 тис. грн. (з 288,7 до 350,4 тис. грн.) з одночасним зменшенням суми виділених коштів прикладних розробок на 12,5 тис. грн. (з 72,2 тис. грн. у 2001 році до 59,7 тис. грн. у 2002 році).

Табл. 1. Бюджетне фінансування по Дендропарку "Олександрія" за 2001-2002 рр., тис. грн.

Вид діяльності	Надходження і використання коштів			
	2001	2002	Відхилення в абсолютних сумах (2002-2001) тис. грн.	Відхилення у відсотках (2002 / 2001* *100 %)
1. Прикладні розробки наукової установи (код 40101)	72,2	59,7	-12,5	82,7
в т.ч. заробітна плата	52,5	44,0	-8,5	83,8
нарахування на заробітну плату	19,6	15,7	-3,9	80,1
електроенергія	0,1	—	-0,1	X
2. Фундаментальні дослідження у сфері розвитку галузі економіки (код 40101)	288,7	350,4	61,7	121,4
в т.ч. заробітна плата	169,8	233,4	63,6	137,5
нарахування на заробітну плату	63,7	82,4	18,7	129,4
електроенергія	14,8	8,5	-6,3	57,4
предмети, матеріали, обладнання	12,3	10,1	-2,2	82,4
вода	7,1	4,0	-3,1	55,7
газ	20,3	11,5	-8,8	56,6
інші комунальні послуги	0,7	0,5	-0,2	63,8
3. Державне замовлення (код 40203)	—	—	—	—
в т.ч. оплата транспортних послуг	—	—	—	—
електроенергія	—	—	—	—
дослідження і розробка державних програм	—	—	—	—
Всього бюджетного фінансування	360,9	410,1	49,2	113,6

*суми надходжень і використання бюджетних коштів збігаються, тому в таблиці вони подані однією цифрою.

Беручи до уваги вагоме наукове, культурне, історичне та рекреаційне значення парку "Олександрія", а також враховуючи його стан, парк потребує капітальних вкладень на проведення загальної реконструкції об'єкту та розвитку своєї інфраструктури послуг. Тому тут найкраще було б отримати державне замовлення на реконструкцію парку, як було зроблено свого часу у дендрологічному парку "Софіївка". Тут з нагоди 200-річчя заснування "Софіївки" було реконструйовано більшу частину парку (роботи продовжуються ще й досі), а також побудовано великий триповерховий науково-лабораторний корпус з музеєм та бібліотекою, готель, ресторан, кафе, акванарій, магазин "Флора" та інші будівлі в господарській зоні парку. Беручи до уваги зростаючий, протягом останніх років, попит населення на послуги парку, усі капітальні вкладення себе виправдовують і вся інфраструктура послуг приносить "Софіївці" істотні надходження у спеціальних коштах (3690,9 тис. грн. у 2001 р. і 4238,4 тис. грн. у 2002 р., або відповідно 74,3 і 72,3 % загального надходження коштів). І хоча кошторис дендропарку "Олександрія" на 2003 р. прийнято на рівні попередніх років, на початку 2003 р. в адміністративно-управлінському персоналі парку відбулися істотні зміни, тож будемо сподіватися, що позитивні зрушення не заставлять себе чекати.

Аналіз питомої ваги використання бюджетних коштів (табл. 2), щодо окремих статей видатків свідчить, що левова частка бюджетного фінансування у 2001 та 2002 рр. була використана на виплату заробітної плати та нарахувань на неї: відповідно 61,6 і 67,6 % та 23,1 і 23,9 %. А от придбання предметів, матеріалів та обладнання за аналізовані роки з бюджету профінансовано у розмірі всього 12,3 та 10,1 тис. грн., що становить 3,4 та 2,5 %. Також з бюджету оплачено більшу частину комунальних послуг: електроенергію, природний газ, водопостачання.

Табл. 2. Використання бюджетних коштів щодо статей видатків, тис. грн.

Коди функціон. класиф. видатків бюджету	Назва фінансування	Фінансування бюджетного загального фонду			
		2001	Питома вага, %	2002	Питома вага, %
40101	Фундаментальні дослідження	288,7	80,0	350,4	85,4
40201	Пошукові роботи	72,2	20,0	59,7	14,5
40203	Держзамовлення на реконструкцію парку	—	—	—	—
	Всього:	360,9	100,0	410,1	100,0
	заробітна плата	222,3	61,6	277,4	67,6
	нарахування	83,3	23,1	98,1	23,9
	предмети, матеріали, обладнання	12,3	3,4	10,1	2,5
	електроенергія	14,9	4,1	8,5	2,1
	природний газ	20,3	5,6	11,5	2,8
	водопостачання	7,1	2,0	4,0	1,0
	інші комунальні послуги	0,7	0,2	0,5	0,1
	утримання транспорту	—	—	—	—
	поточний ремонт	—	—	—	—
	послуги зв'язку	—	—	—	—
	видатки на відрядження	—	—	—	—
	оплата інших послуг	—	—	—	—

Другим джерелом фінансування дендрологічного парку "Олександрія" є надходження за спеціальними коштами (табл. 3). До спеціальних належить власні кошти парку, отримані за рахунок ведення своєї господарської, наукової та інших видів діяльності. Надходження цих коштів забезпечують наступні підрозділи дендропарку: декоративний розсадник, дендрологічний підрозділ, послуги парку та сфери у обслуговування.

Аналізуючи дані табл. 3, бачимо, що за 2002 р. отримано 287,1 тис. грн., що порівняно з 2001 р. в абсолютних значеннях перевищило на 6,6 тис. грн. і становить 102,3 %. Аналіз надходжень спецкоштів у розрізі підрозділів показує, що найбільшу питому вагу надходжень (дві третини) забезпечує декоративний розсадник: 63,4 % або 177,7 тис. грн. у 2001 році та 59,8 % або 171,7 тис. грн. у 2002 році. Розсадник, площа якого становить 14,0 га, розміщується на трьох ділянках: "Старий сад" – 7,45 га, сад "Мур" – 3,55 га та розсадник біля лабораторного корпусу – 3,0 га. На відміну від дендропарку "Софіївка", де розсадник розміщений за межами парку, основна площа розсадни-

ка "Олександрії" знаходиться поруч з адміністративно-господарською зоною парку, що не найкращим чином впливає на його насадження, особливо у період активних весняно-осінніх робіт механізованої техніки.

Табл. 3. Надходження спецкоштів на дендропарк "Олександрія" за 2001-2002 рр.

Підрозділи	2001		2002		Відхилення, порівняно з 2001 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Абсолютне значення (+/-) тис. грн.	%
1. Декоративний розсадник	177,7	63,4	171,7	59,8	-6,0	96,6
2. Дендрологічний підрозділ	28,0	10,0	31,6	11,0	+3,6	112,9
3. Послуги парку-всього:	71,0	25,3	78,6	27,3	+7,6	110,7
в т.ч. акванарій (вхідна плата)	—	—	—	—	—	—
екскурсії	9,7	3,5	13,1	4,6	+3,4	135,1
вхідна / в'їзна плата у парк	56,6	20,1	61,1	21,2	+4,5	108,0
катамаран	—	—	—	—	—	—
стоянка	1,1	0,4	0,7	0,2	-0,4	63,1
каре́та	—	—	—	—	—	—
оренда (торгів. магазинів)	3,6	1,3	3,7	1,3	+0,1	102,7
4. Послуги у сфері обслуговування – всього:	3,8	1,3	5,2	1,8	+1,4	136,8
в т.ч. сауна	—	—	—	—	—	—
готель	—	—	—	—	—	—
стоянка	—	—	—	—	—	—
інші послуги (торгівля книгами, путівниками, ін.)	3,8	1,3	5,2	1,8	1,4	136,8
5. Товарообіг торгівлі (ресторан, кафе)	—	—	—	—	—	—
6. Товарообіг акванарію	—	—	—	—	—	—
Всього надійшло коштів	280,5	100,0	287,1	100,0	+6,6	102,3

Варто сказати, що декоративний розсадник, як і послуги парку, є досить перспективним джерелом надходжень коштів. Так, приймаючи до уваги, що розсадник дендропарку "Софіївка" більший тільки на третину (20,0 га порівняно з 14 га), надходження від його продукції становили 522,6 та 718,2 тис. грн. у 2001 та 2002 рр., що, відповідно у 2,9 та 4,2 рази більше за аналогічні надходження від "Олександрії". Вагоме значення тут має вивчення кон'юнктури ринку для пропонування саме того асортименту продукції, який би користувався попитом і, звичайно, продумана система цін.

Збільшення загальної суми надходжень від "Олександрії" у 2002 р. відбулося за рахунок дендрологічного підрозділу та послуг парку. Так, надходження від дендрологічного підрозділу, який займається в основному ландшафтними та санітарними рубками деревини, становлять у 2002 році 31,6 тис. грн. І хоча це на 3,6 тис. грн. більше, ніж у 2001 році, істотних резервів, які б забезпечували постійні надходження тут не має, якщо не враховувати наступний факт. Реалізація деревини парку від регулярних науково

обґрунтованих ландшафтних і санітарних рубань проводиться за цінами нижче ринкових. У 2002 році деревина реалізовувалася у середньому менше, ніж за 60 відсотків її ринкової вартості. Це відбувається з тієї причини, що сама специфіка діяльності парку не дозволяє складувати лісові матеріали задля пошуку вигіднішого покупця навіть протягом короткого проміжку часу. У такій ситуації адміністрація парку замість гонитви за грошима пріоритетне значення надає підтриманню об'єкту в належному стані – чистоті й не захаращеності. Але все ж таки, територія парку не така вже й маленька, щоб не виділити невеличку ділянку (можливо в господарській зоні парку) для зберігання деревини, адже останньої не так і багато.

У перспективі для організації відпочинку можливо впровадити послуги з використанням човнів, катамаранів, карет, верхової їзди. Наявність коней дасть змогу бажаючим проїхатися парком у кареті – а це окрема стаття доходів в надходженні спецкоштів. Разом з цим окремі верстви населення хотіли б мати своїх власних коней, але через відсутність відповідних умов догляду вони згодні платити чималі кошти за їх утримання. Як показало дослідження цього питання, попит на таку послугу існує. До того ж у дендрологічному парку "Олександрія" є досить віддалених від історичного ядра територій для влаштування спеціальних майданчиків чи кінних стежок. Надання таких послуг – перспективний і дохідний вид діяльності. Проте, для розвитку діяльності такого напрямку потрібно залучити додаткові кошти на будівництво конюшні та облаштування для цих цілей територій.

Що стосується послуг парку "Олександрії", то їх абсолютне значення зросло на 7,6 тис. грн. з 71,0 тис. грн. у 2001 до 78,6 тис. грн. у 2002 році. Цьому сприяли збільшення надходжень у першу чергу від екскурсій (на 8,0 % більше попереднього року) і вхідної/в'їздної плати у парк (на 35 % більше попереднього року), а також від торгівлі книгами та путівниками по дендропарку.

Структура використання спецкоштів у дендропарку "Олександрія" (табл. 4) має дещо прогресивніший характер, ніж структура бюджетного фінансування, і спрямована на розвиток парку. Так, у 2001-02 рр. на виплату заробітної плати та нарахувань на неї витрачено 166,9 та 139,5 тис. грн., що складає 59,5 та 48,6 % надходжень за спецкоштами на відміну від 84,7 та 91,5 % на ці ж цілі з бюджетних надходжень. Більше третини складає частка, спрямована на придбання предметів, постачання матеріалів та оплату послуг – 95,9 та 112,0 тис. грн., що становить 34,2 та 39,0 % відповідно у 2001 та 2002 рр. Також за рахунок спецкоштів профінансовані видатки на відрядження, деякі комунальні послуги і, що особливо важливо, – капітальні вкладення. Частка останніх склала 12,8 і 22,9 тис. грн. або 4,6 і 8,0 % за відповідні роки.

Аналіз сум податків та зборів з дендропарку "Олександрія" (табл. 5) показує, що у 2001 р. всього сплачено 203,1 тис. грн., а у 2002 р. – 246,3 тис. грн. Сплата коштів до бюджетів та фондів за ці роки істотних розбіжностей не має. Податок на прибуток парк не сплачує, оскільки він віднесений до Реєстру неприбуткових установ та організацій, і тому користується пільгами, передбаченими Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств".

Табл. 4. Використано спецкоштів у Дендропарку "Олександрія" за 2001-2002 рр., тис. грн.

Назва		2001	Питома вага	2002	Питома вага
1. Заробітна плата		127,3	45,4	114,0	39,7
2. Нарахування на заробітну плату		39,6	14,1	25,5	8,9
3. Придбання предметів постачання матеріалів, оплата послуг та інші видатки:		95,9	34,2	112,0	39,0
в т.ч.	матеріали і МБП	19,1	6,8	24,1	8,4
	продукти харчування, медикаменти	0,1	0,1	—	—
	спецодяг	—	—	—	—
	утримання транспорту (ГСМ, запчастини)	13,9	4,9	16,8	5,9
	оренда	—	—	—	—
	поточний ремонт	4,4	1,6	9,0	3,1
	послуги зв'язку	1,2	0,4	1,1	0,4
інші послуги, податки, патенти		57,2	20,4	61,0	21,3
4. Відрядження		4,7	1,6	4,1	1,4
5. Оплата комунальних послуг та енергоносіїв:		0,2	0,1	8,6	3,0
в т.ч.	вода	—	—	—	—
	електроенергія	—	—	8,6	3,0
	природний газ	0,2	0,1	—	—
6. Капітальні видатки		12,8	4,6	22,9	8,0
в т.ч.	придбання обладнання	12,8	4,6	22,9	8,0
	будівництво адміністративних об'єктів	—	—	—	—
	капітальний ремонт інших об'єктів	—	—	—	—
Усього використано коштів		280,5	100,0	287,1	100,0

Табл. 5. Перерахування податків та зборів з дендропарку "Олександрія" за 2001-2002 рр., тис. грн.

Назва		2001	Питома вага, %	2002	Питома вага, %
1. Кошти бюджету України:		77,2	38,0	84,2	34,2
з них: прибутковий податок		40,6	20,0*	47,7	19,4
ПДВ		36,6	18,0	36,5	14,8
2. До місцевого бюджету:		0,7	0,3	0,8	0,3
з них: готельний збір		-	-	-	-
комунальний податок		-	-	-	-
патенти, ліцензії		0,7	0,3	0,8	0,3
транспортний збір		-	-	-	-
3. До фондів:		125,2	61,7	161,3	65,5
з них: пенсійний фонд		106,9	52,6	140,5	57,0
соціального страхування		6,9	3,4	9,5	3,9
страхування від нещасних випадків		0,8	0,4	0,4	0,2
зайнятості		10,6	5,3	10,9	4,4
Усього перераховано		203,1	100,0	246,3	100,0

*курсивом зазначено питому вагу окремих податків та зборів у загальній сумі.

Висновки

Дендрологічний парк "Олександрія" – пам'ятка садово-паркового мистецтва кін. XVIII – поч. XIX ст. – є об'єктом туризму та екскурсій, науки та інтродукції декоративних рослин, місцем відпочинку мешканців міста.

Парковий ансамбль "Олександрії", не зважаючи на всю його монументальність, є динамічною системою, і час невблаганно вносить свої корективи. У зв'язку з цим дендропарк, як і будь-який інший об'єкт, постійно потребує догляду, а час від часу – проведення реконструкції або відновлення окремих композицій чи ділянок.

Фінансування дендропарку "Олександрія" відбувається за рахунок двох джерел: бюджетного фінансування та спецкоштів. Бюджетне фінансування склало 360,9 тис. грн. у 2001 р. та 410,1 тис. грн. у 2002 р., що становить відповідно 56,3 та 58,8 % загальних надходжень. Спецкошти парку отримані у сумі 280,5 тис. грн. у 2001 р. та 287,1 тис. грн. у 2002 р., або 43,7 та 41,2 % загальних коштів.

Задля підвищення питомої ваги спецкоштів у структурі фінансування парку потрібно розвинути інфраструктуру послуг. Тут певною мірою можна використати досвід дендропарку "Софіївка": побудувати готель, ресторан, кафе, акванарій, магазин квітів, стоянку для автобусів та автомобілів, а також впровадити послуги з використанням човнів, катамаранів, карет, верхової їзди. Головне – знати межу, надмірно не завантажувати історичне ядро і розосередити відвідувачів у парку, інтенсифікувавши віддалені його території.

Література

1. Мордатенко Л.П. и др. Дендропарк "Александрия": Путеводитель/ Л.П. Мордатенко, В.М. Гайдамак, С.И. Галкин; Отв. ред. Т.М. Черевченко; АН УССР. Центр. респ. бот. сад. – К.: Наук. думка, 1990. – 80 с.: ил. – Библиогр.

2. Бухгалтерські звіти по дендрологічному парку "Олександрія" НАН України за 2001, 2002 роки.

УДК 577. 4 + 33

Аспір. С.Є. Шутка – УкрДЛТУ

ОСОБЛИВОСТІ МАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ НА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАСАДАХ

Викладено основи реорганізації системи матеріального стимулювання керівників, спеціалістів і службовців лісгосподарських підприємств на еколого – економічних засадах в єдиній системі регулювання і відтворення лісових ресурсів на прикладі ЛГП "Галсілля"

Doctorate S.Ye. Shutka – USUFWT

Peculiarities of material stimulation in the system of control and reproduction of the forest resources according to the ecologically-economic principles

This chapter of the thesis deals with the basic principles which reorganize the material stimulation concerning managers, specialists and office-workers of the forestry enterprises